

*Пуленко І. А.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов Військової академії
Сазикіна Т. П.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри професійної англійської мови
Одеського національного морського університету*

КАТЕГОРІЇ ЕКСПРЕСИВНОСТІ ТА ЕМОЦІЙНОСТІ В АНГЛОМОВНИХ ТЕКСТАХ ПОЛІТИЧНОГО СПРЯМУВАННЯ (НА МАТЕРІАЛІ ІНТЕРНЕТ-СТАТЕЙ)

Анотація. У статті досліджуються характерні ознаки визначення та розмежування категорій експресивності та емоційності в англійських текстах політичного спрямування. Визначено, що для категорії експресивності релевантними ознаками є наявність адресата, ступінь впливу, інтенсивність та прояв у мові. Супутникові ознаки – це емоційний стан адресанта, оцінка, образність висловлювання. Для категорії емоційності релевантним є психоемоційний стан адресанта. Образність висловлювання та наявність адресата не є суттєвими. Політичне спрямування висловлювань впливає на лексичне наповнення дискурсу.

Ключові слова: акт комунікації, англійська мова, категорія, прагматика, експресивність, емоційність, політичний текст.

Постановка проблеми. Розмежування категорій експресивності та емоційності має дуже велике значення для дослідження публіцистичного стилю, однією з форм вираження якого є політичні тексти. У політичних текстах тісно переплітаються дві функції мови: інформативна та впливова. Остання тісно пов'язана з політичною спрямованістю публіцистики, її ідеологічним підґрунтям. Стиль письмового мовлення відрізняється від стилю усного викладу деякими особливостями, що далеко не у всьому співпадають один з одним. Вплив на реципієнтів у публіцистиці як взагалі, так й уособлено в політичних виступах, здійснюється різними методами та засобами логічно обґрунтованого налаштування аудиторії. Впливова функція публіцистичного стилю здійснюється за допомогою експресивних засобів, втілення яких у мові відбувається у різноманітних формах.

Стосовно категорій експресивності та емоційності, то існують різні точки зору, різноманітність яких свідчить про те, що ця проблема ще не знайшла свого одноставного та кінцевого вирішення. Багато дослідників вказують на необхідність розрізнення категорій експресивності та емоційності, хоча є й значна кількість таких, що не визнають ці категорії як окремі. У працях, що з'явилися останнім часом, міститься докладний опис категорій експресивності. Дослідники також зауважують відсутність згуртованості у термінологічному апараті цієї категорії [1; 2; 3].

Об'єктом дослідження виступають лінгвістичні категорії експресивності та емоційності у публіцистичному стилі політичних англійських текстів, предметом дослідження – політичні тексти сучасних англійських (американських) журналістів.

Мета дослідження – виділення критеріїв, які дозволяють чітко відрізнити експресивність від емоційності у політичних англійських текстах.

Виклад основного матеріалу. Мова людини завжди інформативна, однак у процесі спілкування ми не просто називаємо предмети та явища світу, що нас оточує, але й оцінюємо їх, виражаємо власні емоції, почуття, волю, намагаємось впливати на адресата потрібним для нас чином. Одним з джерел, де мова проявляється емоційно та експресивно, є публічні вислови та політичні тексти. Це пояснюється прагматичною функцією мови [4, с. 255; 5, с. 192]. При визначенні категорій експресивності дана робота ґрунтується на наступних положеннях: 1) експресивність – це інтенсифікована виразність, яка суб'єктивно визначається оцінкою «сильніше – слабше»; 2) експресивність належить до стилістичної категорії мовної одиниці і визначає характер й інтенсивність сприйняття як стилістичної так і предметно-логічної інформації.

Людське мовлення, якому притаманні образність, емоційність й експресивність, найбільш яскраво представляє ці якості у сфері масової комунікації. Експресивні елементи властиві не тільки мові художньої літератури, але й стилю публіцистики. Передумовою експресивності будь-якого політичного публіцистичного висловлювання є його функціонування у якості міцного знаряддя впливу на сприйняття адресата, тобто виконання ним прагматичної функції. Тому видається правомірною думка вчених, які гадають, що елементи експресивності треба шукати у формах, що мають цільову настанову навмисного впливу [6, с. 41].

Виявляється доцільним зупинитись на розумінні експресивності як виду зовні спрямованого висловлювання, особливо підкреслюючи та намагаючись оцінити та виміряти його інтенсивність і силу впливу на слухачів. У даному випадку категорія експресивності розглядається у прагматичному плані як збільшення сили впливу того, що вимовлене, як посилення комунікативного наміру того, хто говорить. Експресією у мовленні є все, що робить її більш яскравою, впливовішою, глибоко вражаючою. Як зауважує Р.О. Будагов, «у будь-якій комунікації завжди є «шматочок» нашої думки чи нашого почуття» [7, с. 251].

Функціонування засобів мови, що реалізуються у певному відборі та розподілі експресивних мовних елементів, створює таку специфічну атмосферу висловлювання, яка ефективно впливає на сприйняття реципієнта. Дослідники називають це явище лінгвістичною експресією [2, с. 3]. Експресивні значення нашаровуються на основний мовленнєвий зміст у вигляді посилюючих відтінків. Посилюючи мовлення за допомогою інтонації, порядку слів, емфатичним конструкціям й іншим за-

собам, експресивна функція набуває своєї матеріальної, лінгвістичної форми. Експресивність також передбачає авторську оцінку. Виділивши те або інше явище, оцінивши його, адресант прагне найбільш вдало передати важливу для нього думку.

При дослідженні експресивних конструкцій необхідно брати до уваги мету висловлювання, адже публіцистичний текст – це цілеспрямований акт, у зміст якого автор вносить не тільки пропозиційний зміст, але і комунікативні наміри, тобто виголошує текст певного комунікативно-прагматичного типу. Певні засоби мови можуть спеціалізуватись на передачі позамовних явищ психологічного порядку і у певному контексті стають експресивними.

Експресивність на синтаксичному рівні виступає у якості здатності синтаксичної конструкції посилювати прагматичну і власне граматичну інформації, які закладені у висловлюванні, що в цілому відповідає функції впливу у публіцистичних текстах, однієї із основних функцій публіцистичного стилю. Наприклад, в інтернет-статті під назвою «How Many Stephen Colberts Are There?», присвяченій перебігу американських президентських праймеріз у штаті Південна Кароліна, кореспондент журналу «The New York Times» виражає своє емоційне ставлення (зневагу та бажання висміяти) до одного з кандидатів наступним описом. «*We all knew that there was Stephen Colbert, the man, and Stephen Colbert, the character on television. Well, Charles McGrath tells us there's a third Colbert: his televised persona interacting with our reality.... we may actually have to pay attention, because Stephen Colbert (and his multiple personalities) will be providing some quality entertainment*». В даному випадку емоційність виражена стилістичним засобом повтором [8]. Таким чином, продуктивність використання в політичних публіцистичних текстах конструкцій експресивного синтаксису – це не тільки висловлення сучасних проблем і проблем, що турбують, але і вміння яскраво та своєрідно їх представити.

Навпаки, у іншій інтернет-статті під назвою «No Escape From the Messages», також присвяченій висвітленню американських президентських праймеріз у штаті Південна Кароліна, кореспонденти журналу «The New York Times» наводять емоційні вислови опитуваних громадян, які потерпають від нав'язаної реклами кандидатів, а також емоційно дають власні коментарі: 1. «*Oh, it's awful*», - *sighed Tina Hampton, 59, an office administrator. «It's a scourge*», - *she said*. 2. «*Last night, I was trying to watch 'American Idol.' I was like, I just want to watch Steven Tyler*», - *Ms. Hampton said. «I don't care that Newt has lied and that Santorum has lied and that Romney has lied, and that everybody is just a bunch of big, fat liars*». *She added: «I'd really just like to see a coffee commercial. Seriously*». 3. «*In South Carolina, not even the dead can find sanctuary from the bombardment of political messages that has hit the state with a fury*» [9].

Оскільки експресивні засоби висловлювання – це засоби посилення комунікативного наміру того, хто говорить, то видається правомірним говорити про експресивність як про явище, що виявляється на синтаксичному рівні, і виражається прийомами «публічного синтаксису» [10; 11], що у лінгвістиці отримали назву фігур мовлення. Звичайно виокремлюються такі експресивні конструкції як інверсія, повтор, редуплікація, або дублювання елементів речення, куди входить також синтаксичний паралелізм, питально-відповідні конструкції та ін. Функції цих експресивних конструкцій наступні: за допомогою синтаксису та частково морфології передати емоційний стан адресан-

та і, водночас, бути засобом навіювання такого ж емоційного стану адресату [11].

Відомо, що основною функцією публіцистичного стилю є функція впливу, а метою експресивного висловлювання – збільшення сили впливу висловленого, то наявність експресивної функції у політичних текстах, які виступають у якості жанрового різновиду публіцистичного стилю, видається нам обов'язковим.

Під експресивністю на синтаксичному рівні нами розуміється об'єктивно існуюча властивість мовних засобів, яка спрямована на збільшення прагматичного потенціалу висловлювання, що полягає у здатності інтенсивно впливати на сприйняття адресата, сприяючи активізації його уваги і викликаючи в нього певну пізнавальну й емоційну реакцію. Різноманітність мовних засобів вираження експресивності невичерпна. Але функція впливу у публіцистиці реалізується в основному за рахунок синтаксичних експресивних засобів. Серед них ми особливо виділяємо порядок слів і синтаксичний паралелізм, на тлі якого виступають градація й антитеза, що відносяться до прийомів ораторського мистецтва, до засобів риторики.

Враховуючи той факт, що націленість мовних одиниць на вплив є обов'язковою умовою їх застосування у будь-якому виді комунікації, а експресивні конструкції посилюють цей вплив, експресивні синтаксичні засоби мовного вираження і прагматична направленість політичних текстів розглядаються нами як сили, що діють одночасно і паралельно для досягнення загальної мети: вплинути на аудиторію і досягти запланованої адекватності сприйняття висловлювання.

Висновки. Вивчивши лінгвістичні теоретичні праці та дослідивши мовні джерела, автори дійшли наступних висновків, що можуть слугувати критеріями визначення категорії експресивності та відрізняти її від категорії емоційності.

1. Експресивність – це загальна лінгвістична категорія, а не стилістичний засіб.

2. Категорія експресивності може бути релевантною для синтаксису речення: емфатичних конструкцій, порядку слів, паралельних конструкцій, які самі по собі можуть не вживатись для відображення емоцій.

3. Не слід вживати термін «аффективність» для позначення категорії експресивності, оскільки цей термін більш підходить для позначення емоційності.

4. Обидві категорії слугують для оцінки, але для експресивності характерна оцінка у площині *сильніше/слабше*, а для емоційності – *добре/погано*. Це свідчить про те, що для категорії експресивності важливим є ступінь інтенсивності висловлювання.

5. Категорія експресивності може мати як інгерентний, так і адгерентний характер, у той час як категорії емоційності притаманний лише адгерентний характер.

6. Виділення категорії експресивності у самостійну категорію обумовлено метою висловлювання. Оскільки метою експресивності є збільшення впливу висловлювання, автори пропонують вважати функцію впливу основною функцією публіцистичного стилю, а тому експресивну функцію вважати обов'язково притаманною для публіцистичних висловлювань.

7. Категорія експресивності реалізується тільки при наявності реципієнта, оскільки вона пов'язана з комунікативним наміром адресанта. Для категорії емоційності наявність реципієнта не є суттєвою.

Таким чином, для категорії експресивності релевантними ознаками є наявність реципієнта, ступінь впливу, інтенсивність та прояв у мові. Супутникові ознаки – це емоційний стан адресанта, оцінка, образність висловлювання. Для категорії емоційності релевантним є психоемоційний стан адресанта. Образність висловлювання та наявність реципієнта не є суттєвими. Тому під категорією експресивності ми розуміємо об'єктивно існуючі мовні засоби, що спрямовані на збільшення прагматичного потенціалу тексту з метою інтенсивного впливу на його сприйняття реципієнтом та викликаючи в останнього певну/потрібну інтелектуальну та емоційну реакцію [12, с. 115-116].

Автори вважають, що категорії експресивності та емоційності не чітко розмежовуються та мають багато спільних ознак, тому проблема їх розмежування у текстах різних стилів ще не вирішеною. Вони можуть втілюватись у мові як відокремлено, так і сумісно. Потрібно подальше вивчення всіх аспектів комунікативних факторів політичних текстів як з боку адресанта, так і в плані сприйняття їх адресантом. Ця проблема викликає інтерес та вивчається не тільки мовознавцями, але й соціолінгвістами, психологами, філософами, політтехнологами та ін., і вона, безумовно, набуватиме подальшого вивчення.

Література:

1. Електронне джерело. – Режим доступу: http://www.jurnal.org/articles/2008/fill_16.html
2. Електронне джерело. – Режим доступу: <http://www.sgu.ru/files/nodes/68114/Категория%20экспрессивности.doc>
3. Електронне джерело. – Режим доступу: <http://www.frgf.utmn.ru/last/No9/text0.7.html>
4. Олейник И.В., Панченко И.В. О проблеме языковой коммуникации в функциональной лингвистике / И.В. Олейник, И.В. Панченко // «Функциональная лингвистика. Язык. Культура. Общество – II». Материалы VII Международной конференции по функциональной лингвистике. – Ялта – Симферополь: Институт языковедения им. А.А. Потебни, Отделение языка и литературы РАН, Таврический национальный университет им. В.И. Вернадского, 2000 г. – С. 255-256.
5. Куликова В.Г. Спонування як комунікативний феномен регулювання діяльнісної поведінки людей / В.Г. Куликова // «Функциональная лингвистика. Язык. Культура. Общество – II». Материалы VII Международной конференции по функциональной лингвистике. – Ялта – Симферополь: Институт языковедения им. А.А. Потебни, Отделение языка и литературы РАН, Таврический национальный университет им. В.И. Вернадского, 2000 г. – С. 192-194.
6. Приходько Г.І. Деякі аспекти вираження суперкатегоріального потенціалу оцінки в мові / Г.І. Приходько // Нова філологія. – Запоріжжя: ЗДУ. – 2002. – № 1 (12). – С. 39-45.
7. Будагов Р.А. Язык и речь в кругозоре человека / Р.А. Будагов. – М.: Добросвет, 2002. – 303 с.
8. Електронне джерело. – Режим доступу: http://www.nytimes.com/2012/01/22/magazine/reply-all-stephen-colbert.html?_r=1&ref=primaries
9. Електронне джерело. – Режим доступу: <http://www.nytimes.com/2012/01/21/us/politics/no-escape-from-politics-for-these-south-carolina-voters.html?ref=primaries>

10. Глазкова М.Ю. Экспрессивный синтаксис в современной публицистике (на материале русскоязычных и англоязычных аналитических общественно-политических статей): автореф. дис. канд. филол. наук: спец. 10.02.19 «Языкознание» / М.Ю. Глазкова. – Ростов-на-Дону, 2010 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.pi.sfedu.ru/rspu/science/dissertation_councils/.../GlazkovaAvto.pdf
11. Івкова Н.М. Фігури експресивного синтаксису в сучасній публіцистичній літературі: автореф. дис. канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова» / Н.М. Івкова. – Харків: Харк. нац. пед. ун-т ім. Г.С.Сковороди, 2010. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.avtoferat.net/content/view/11488/66/>
12. Пуленко І.А., Сазикіна Т.П. Критерії розмежування категорії експресивності та емоційності в публіцистичних англійських текстах / І.А. Пуленко, Т.П. Сазикіна // Мова і культура. Наукове видання. – Вип. 15. – Том 5. (159). – 2012. – Київ: КНУ ім. Т.Шевченка, Видавничий Дім Дмитра Бураго. – С. 112-117.

Пуленко И. А., Сазыкина Т. П. Категории экспрессивности и эмоциональности в англоязычных текстах политического характера (на материале интернет-статей)

Аннотация. Статья посвящена исследованию характерных признаков, определяющих и разделяющих категории экспрессивности и эмоциональности в англоязычных текстах политического характера. Авторы определили, что релевантными признаками для категории экспрессивности являются присутствие адресата, степень влияния, интенсивность и воплощение в языке. Вторичные признаки – это эмоциональное состояние адресанта, оценка, образность выражения. Для категории эмоциональности существенным является психоэмоциональное состояние адресанта. Образность выражения и присутствие адресата несущественны. Политическая направленность влияет на лексическое наполнение дискурса.

Ключевые слова: акт коммуникации, английский язык, категория, прагматика, экспрессивность, эмоциональность, политический текст.

Pulenko I., Sazikina T. Categories of expressiveness and emotiveness in the English texts of political character (on the material of Internet-articles)

Summary. The article deals with the analysis of the essential characteristics, which define and separate the categories of expressiveness and emotiveness in public political texts. The authors have defined the relevant features for the category of expressiveness, i.e. the presence of the addressee, influence degree, intensiveness and language realization. Secondary features are the emotional state of the addresser, evaluation, the form of expression. Essential for the category of emotiveness is the psycho emotional state of the addressee. The form of expression and the presence of the addresser are not essential. The lexical contents define the political character of the text.

Key words: English, category, communication act, pragmatics, expressiveness, emotiveness, public political text.